

„AKÁRHONNAN NÉZEM, NAGYON NEM STIMMEL”

(Czene Gábor, Népszabadság, 2009. február 9.)

A politika kivonult a cigányügyből, a roma elit túlságosan gyenge, a rendőrség agonizál - helyzetkép Kállai Ernőtől, a kisebbségi jogok országgyűlési biztosától. Először nyilatkozik a miskolci botrányról, ami szerinte végül a szélsőjobb látványos győzelmét hozta.

- *Miután a miskolci rendőrkapitány kijelentései miatt kitört a botrány, ön csak annyit üzent, hogy nem kíván állást foglalni, mert pártpolitikai színezetű ügyről van szó. Lássuk be, ez édeskevés a kisebbségi ombudsmantól...*

- Elfogadom. Mentségemül csak annyit, hogy amikor az eset történt, hivatalos úton az Egyesült Államokban voltam. Amint hazaértem, rögtön tájékozódni próbáltam. Meg kell mondanom, rendkívüli módon megdöbbentem azon, hogy egy rendőri vezető ilyeneket beszél. Aztán megnyugodva hallottam, hogy a rendészeti miniszter utasítására az országos főkapitány vizsgálat indított, a miskolci kapitányt más beosztásba helyezték. Úgy látszott, az ügy halad a maga útján, ahogyan kell. Ahogyan normális.

- *A kapitány végül maradt, megúszta egy ejnye-bejnyével.*

- Ekkor döbbsentem meg igazán. Nehezen akartam elhinni, hogy ennyire gyorsan, egyik napról a másikra visszarendeződik minden.

- *Tisztázzuk: mi a baj a miskolci kapitány kijelentéseivel?*

- A kapitány szerint az elmúlt hónapokban Miskolcon kizárólag cigányok raboltak, és fölöttébb kérdéses, hogy együtt lehet-e velük élni. Veszélyes mentalitás. Esetleg a rendőrök a jövőben csak a cigányok között fogják keresni a bűnözőket? Hisz minek máshol, ha az összes bűncselekményt ők követik el... A kapitány állításának valóságtartalmát még csak ellenőrizni sem tudom, mert a rendőrség nem vezethet származási nyilvántartást. Adatkezelési aggályaim is vannak. Tegyük fel, hogy az elkövetők cigánynak vallották magukat: a törvény előírja, hogy az olyan érzékeny, szenzitív adatot, mint az etnikai hovatartozás, csak célhoz kötötten, és akkor lehet felhasználni, ha az érintettek ehhez írásban hozzájárultak. Legjobb tudomásom szerint a rendőrségnél ma is érvényben van az a főkapitányi utasítás, amit még 1996-ban Pintér Sándor adott ki: normasértő a körözésnél és egyéb esetekben alkalmazott személyleírásnál a népcsoportra, nemzetiségre vagy etnikumra utaló megjelölés - például a "cigány elkövető" - használata. Akárhonnan nézem, nagyon nem stimmel a dolog.

- Játsszunk el a gondolattal, hogy ön a rendészeti miniszter vagy az országos főkapitány. Mit tett volna?

- Első lépésként ugyanazt: vizsgálatot indítok.

- Megállapították, hogy nem történt jogsértés.

- Komolyan elhiszi valaki, hogy fél nap alatt lefolytatható egy mélyreható, alapos vizsgálat? Fogalmam sincs, hogy milyen szankció lett volna indokolt a miskolci kapitánnyal szemben, de az biztos: a nagy nyilvánosság előtt mindenképpen egyértelművé kellett volna tenni, hogy egy rendőrségi tisztviselőnek nem szabad így gondolkodnia. Abból, ami e helyett történt, számomra úgy tűnik, hogy az agonizáló rendőrség egyik utolsó, összeomlás előtti stációjának vagyunk a tanúi.

- Na, ez kemény...

- Nyilvánvaló, hogy a rendőrség sok területen nem tudja ellátni a feladatát. A szervezet felépítésében nem történtek meg azok a változások, amelyek erre alkalmassá tennék. Tavaly mutattam be azt az átfogó vizsgálati jelentést, amely részletesen taglalja ennek a körülményeit. Hónapok óta hallani, hogy a miskolci Avas lakótelepen egy külsős "biztonsági szolgálatot" fizetnek azért, hogy a közrend felett őrködjön. Mert a rendőrség képtelen fenntartani a rendet. A Magyar Gárda pontosan a rendőrség tehetetlenségére épít: majd jövünk mi, és rendet teremtünk! Azon a miskolci tüntetésen, amit a kapitány mellett tartottak, az egyik szónok kijelentette, hogy "győztünk".

- Nincs igaza?

- De, sajnos, igaza van. A szélsőjobb számára ez győzelem. A parlamenti és a parlamenten kívüli pártokból sikerült egy olyan kvázi koalíciót létrehozni, amely azért állt össze, hogy megvédjen egy vállalhatatlan szellemiségben nyilatkozó rendőrezredest. Ez teljesen új korszakot nyit. Korábban létezett egy határ, amit mértékadó körökben nem nagyon léptek át, ha pedig egy-két ember mégis megtette, akkor a politika - ha nem is mindig határozottan - valamilyen ellenlépéssel válaszolt. A határ most eltűnt. Kérdezte az elején, hogy miért nem foglaltam állást a miskolci ügyben. A helyzet az, hogy a pártok összeborulását látva én is elbizonytalanodtam. Lehet, hogy tévedek, összekeverem a nyílt és őszinte beszédet a hangulatkeltéssel? Eltartott egy ideig, amíg meggyőztem magam: nem az én értékrendszeremben van a hiba.

- Amikor a pártok összeborulásáról beszél, talán pontosabb lenne helyi erőket említeni. Az országos szintű politikában - gondoljunk csak az SZDSZ több képviselőjének karakán kiállítására - vegyesebb a kép.

- Kivételek akadnak, de a politikusok összességében országos szinten is „lenyelték”, amit a borsodiak le akartak nyomni a torkukon. Gyaníthatóan felmérték, hogy más megyékben is hasonló a közhangulat. A miniszterelnök megnyilatkozásaiból úgy éreztem, valamiféle párton belüli egyezség született arról, hogy nem bolygatják a kérdést. Ezzel amúgy zárójelbe kerülnek az eddigi antirasszista fellépések is, átértelmeződnek a nagy nyilvánosságot kapott kezdeményezések, például a Magyar Demokratikus Charta.

- *A charta szövegét tiltakoztak.*

- Csak éppen azok a politikusok nem tiltakoztak, akik korábban lelkesen felsorakoztak a charta mögött. A többségük csöndben maradt. Ezért is mondom, hogy igaza van a miskolci tüntetés szónokának: látványos győzelmet aratott a szélsőjobb. Az a szélsőjobb, amelyik programmá emelte a fajelméleti alapon szított cigányellenességet.

- *Az igazságtalanul általánosító indulatok mögött gyakran nem elvont és primitív fajgyűlölő ideológiák állnak, hanem valóságos, személyes tapasztalatok.*

- Soha nem álltam azok pártján, akik - bármilyen okból - bűnözőkké válnak. Engem sokan a cigányság védelmezőjének könyvelnek el, vélhetően azért, mert kisebbségi ombudsman vagyok, ráadásul még cigány is. Tévednek. Alapvetően, hogy a cigányság nagy része nem szorul a védelmemre, de van egy olyan része is, amelyik nem érdemli meg a védelmemet. Nem akarom elvtelenül megvédeni azokat, akik megszegik a társadalmi normákat. De könyörgöm! Ettől még miért lenne összefüggés a származás és a bűnözés között? A miskolci kapitány megpendítette, hogy a pénzügyeket jobbra nem cigányok szokták kirabolni. Ilyen esetekben miért nem firtatja senki az elkövetők származását?

- *A közérzetet a bankrablások vagy a százmilliós sikkasztások kevésbé rombolják, mint a tyúk- és terménylopások, a betörések. Ez van. Miközben tudjuk, hogy az okozott kár nagyságrendileg sem mérhető össze. Az emberek mindenfelé azt kérdezzük, hogy ki védi meg őket.*

- Jogosan kérdezik, én is végig erről beszélek. Jogász vagyok, és hiszek a jogállamban. Hiszek abban, hogy mindenkinek joga van a háborítatlan élethez. Bizonyos dolgokat azonban egyszerűen nem szabad úgy tálalni, ahogyan manapság tálalnak. Alapvető elvárás, hogy a rendőrség - származástól független - kapja el a bűnözőket, de a kiváltó okokat a politikának kell megszüntetnie. A politika azonban kivonult a cigányügyből. Eddig legalább látszatintézkedésekkel próbálták normális élethez segíteni azt a népcsoportot, amit a rendszerváltozás után magára hagytak. Ha nem engedik el a kezét annak a roma generációnak, amelyik a hetvenes évek fellendülésének köszönhetően valamilyen fokig belépett a munkaerő-piacra, ma nem itt tartunk. Mindegy, ez már a múlt. A jelen viszont az, hogy a romáknak a saját hajuknál fogva kellene kirángatni magukat a mocsárból. Ehhez egy ütőképes cigány értelmiségi

elitre lenne szükség, ami nincs. Nehezen leküzdhető gátja a romák felemelkedésének, hogy nincsenek olyan karizmatikus cigány személyiségek, akik képesek az erős érdekérvényesítésre. Pártok mellé szegődött roma politikusok, persze, vannak, és ez nagyon is jó. A rossz az, hogy nincsenek mások. Az országban közben egyre nagyobb egyetértés kezd kialakulni arról, hogy a "cigányok érdemtelenül mindent megkaptak, de nem tudtak élni a lehetőséggel".

- *Mit csinál a kisebbségi ombudsman, hogy ne így legyen?*

- Nekem nincs döntési jogköröm. Döntési jogkörük a politikai döntéshozóknak van.

- *Kezdeményezésekkel élhet, vizsgálatokat indíthat.*

- A konkrét miskolci ügyben arra a következtetésre jutottam, hogy több kárral járna, mint haszonnal, ha vizsgálatot indítanék. A szerepemet viszont kénytelen vagyok átértékelni. Valószínűleg olyan feladatokat is felvállalok majd, amelyeket nem biztos, hogy nekem kellene: a napi ügyek ellátása mellett átfogó javaslatokat fogok kidolgozni. Csak könnyen lehet, hogy semmit nem érek vele. Jelét sem látom annak, hogy a politika részéről lenne bármiféle fogadókészség.

- *Miért nincs?*

- A következő parlamenti választásoknak alighanem a "cigánykérdés" lesz az egyik fő témája, és attól tartok, nem túl pozitív összefüggésben. A felkorbácsolt közhangulatból kiindulva több mint valószínű, hogy azok a pártok, amelyek hajlandók lennének a cigányok - valójában a magyar társadalom - érdekében fellépni, biztosan szavazat- és népszerűségvesztésre számíthatnak. Ezért inkább ellenkező tendenciákra kell felkészülnünk. Lassan már a gazdasági válságért is a romák lesznek az elsőszámú felelősek.

- *Félek, az interjút olvasva sokakban az a vélemény alakulhat ki, hogy nincs megoldás.*

- Nem csodálkoznék, mert én sem látom a megoldást. A régi módszerekkel semmire sem megyünk. Széplelkű kutatóként annak idején én is szerettem okosakat mondani, abban a meggyőződésben, hogy ezzel javára válok a cigányságnak. Összejöttünk és konferenciáztunk, állásfoglalásokat adtunk ki és aláírásokat gyűjtöttünk. Volt is eredménye, de ma már ez nem működik.

- *Akkor mi működik?*

- Nem tudom... Ebben a pillanatban én ezt nem tudom megmondani.

- *Nem szeretném így befejezni a beszélgetést.*

- Ha a politikai elit nem vevő a cigányokra, a gyenge roma elitben pedig nincs meg a képesség arra, hogy a cigányságot kivezesse a bajból, akkor nincs sok értelme soha meg nem valósuló integrációs programokba ölni az időt. Megtehetjük, mint ahogy számtalanszor meg is tettük már, de ne legyenek illúzióink. Egyedül abban reménykedhetünk, hogy a pártoknak megjön a

józan eszük, és legalább munkahelyeket teremtenek. Eddig sem sikerült, most meg nyakig ülünk a válságban, még kevesebb az esély. Mégis, ettől nem lehet eltekinteni. Ahhoz, hogy bármilyen építkezés elinduljon, előbb munkához kell juttatni az embereket.